

KÖZPONTI
STATISZTIKAI
HIVATAL

BUDAPEST SZÁMOKBAN

2014

8
18
0
6
34
7
1
58
32
5
60
6
50
62
7
4
29
4
5
2
9
1
2
4
0
2
0
8
1
7

Tartalom

Főbb jellemzők.	2
1. Népesség, népmozgalom.	4
2. Munkaerőpiac.	6
3. Egészségügy, baleset	8
4. Szociális ellátás.	10
5. Oktatás, kultúra.	12
6. GDP, kutatás-fejlesztés	14
7. Gazdasági szervezet, beruházás	16
8. Mezőgazdaság.	18
9. Ipar, építőipar	20
10. Lakás	22
11. Turizmus, kereskedelem, vendéglátás.	24
12. Környezet, infrastruktúra.	26
13. Kerületek	28
Budapest városszerkezeti és funkcionális fejlődése.	38

Jelmagyarázat

- A megfigyelt statisztikai jelenség nem fordult elő.
- 0 A mutató értéke olyan kicsi, hogy kerekítve zérust ad.
- .. Az adat nem ismeretes.
- + Előzetes adat.
- ... Nem közölhető adat.

Megjegyzések

A 2014. évi adatok általában előzetesek.

A kiadványban felhasznált adatok csoportosítása mindig az adott év január 1-jei állapotának megfelelő területi beosztás szerint történt.

A részadatok összegei – a kerekítések miatt – eltérhetnek az összesen adatoktól.

A százalék- és viszonyszámok kiszámítása kerekítés nélküli adatok alapján történt.

A módszertani információk és a fogalmak magyarázata megtalálható a Központi Statisztikai Hivatal honlapján.

- BP Budapest
- BÁ Bács-Kiskun
- BA Baranya
- BÉ Békés
- BO Borsod-Abaúj-Zemplén
- CS Csongrád
- FE Fejér
- GY Győr-Moson-Sopron
- HA Hajdú-Bihar
- HE Heves
- JÁ Jász-Nagykun-Szolnok
- KO Komárom-Esztergom
- NÓ Nógrád
- PE Pest
- SO Somogy
- SZ Szabolcs-Szatmár-Bereg
- TO Tolna
- VA Vas
- VE Veszprém
- ZA Zala
- Magyarország

Budapest		
Terület, km ²		525
Kerületek száma		23
Népesség, ezer fő ^{a)}		1 745
Népsűrűség, fő/km ^{2a)}		3 322
Foglalkoztatási arány, % ^{b)}		58,7
Munkanélküliségi ráta, % ^{b)}		6,0
Alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete, forint ^{b)}		200 062
Öregségi átlagnyugdíj, forint ^{c)}		140 501
Tízezer lakosra jutó működő kórházi ágy ^{d)}		105
Középiskolai tanulók száma a nappali oktatásban, fő ^{b)}		91 460
Felsőfokú alap- és mesterképzésben részt vevők száma, fő ^{b)} e)		49 999
Egy főre jutó GDP, ezer forint ^{d)} f)		6 439
A kutatás-fejlesztés ráfordításai a GDP százalékában ^{d)} f)		2,15
Ezer lakosra jutó regisztrált vállalkozások száma ^{g)}		227
Egy főre jutó beruházás, ezer forint ^{d)}		537
Egy főre jutó ipari termelés, ezer forint ^{b)}		1 719
Tízezer lakosra jutó épített lakás ^{b)}		11
Kereskedelmi szálláshelyen eltöltött vendégéjszaka, ezer ^{b)}		8 153
Ezer lakosra jutó személygépkocsi ^{g)}		333
Ezer lakosra jutó internet-előfizetés ^{b)}		367
Autópályák, autóutak, km ^{b)}		44
Működtetett vasútvonalak, km ^{d)}		164

a) 2014. január 1-jei adat.

b) 2014. évi adat.

c) 2015. januári adat.

d) 2013. évi adat.

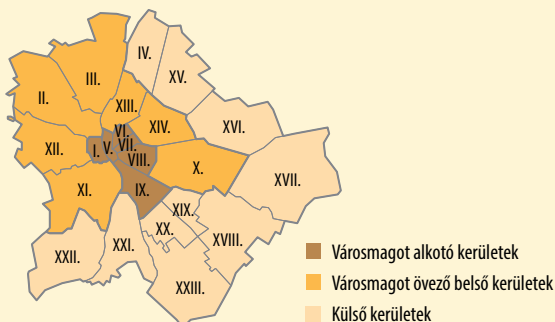
e) A megyében állandó lakóhellyel rendelkezők adata.

f) ESA2010 módszertan szerinti adat.

g) 2014. december 31-ei adat.

1. tábla Budapest földrajzi fekvése		
Megnevezés	Szélesség	Hosszúság (Greenwichtől keletre)
Legészakibb pont	47°36'36"	19°05'48"
Legdélibb pont	47°21'16"	19°09'04"
Legkeletibb pont	47°27'50"	19°20'16"
Legnyugatibb pont	47°34'24"	18°56'05"

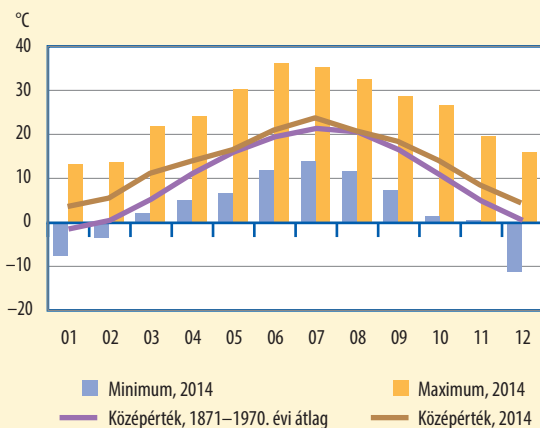
1. ábra Budapest kerületei

2. tábla Budapest területe

Megnevezés	Terület	
	hektár	megoszlás, %
Buda (jobb part)	17 386	33,1
Pest (bal part)	35 128	66,9
Összesen	52 514	100,0
Ebből:		
Duna	2 995	5,7
Margitsziget	97	0,2
Óbudai-sziget	108	0,2
Népsziget	42	0,1
Palotai-sziget	53	0,1

2. ábra Budapesti hőmérséklet-ingadozás havonként

1. Néesség, népmozgalom

1.1. tábla A lakónéesség* alakulása és a főbb népmozgalmi események

Megnevezés	2012	2013	2014
Lakónéesség, január 1., ezer fő			
Férfi	798	802	807
Nő	930	934	938
Összesen	1 727	1 736	1 745
A lakónéesség korösszetétele, január 1., %			
14 évesek és fiatalabbak	12,6	12,9	13,1
15–64 évesek	68,5	68,1	67,6
65 évesek és idősebbek	18,8	19,0	19,3
Főbb népmozgalmi adatok			
Élveszületés, fő	16 507	16 001	16 050
Halálozás, fő	21 741	21 304	20 600
Házasságkötés, eset	7 698	7 898	7 950
Belföldi vándorlási különbözet, fő	8 107	10 365	10 050

1.2. tábla A születéskor várható átlagos élettartam

(év)			
Nem	1990	2001	2013
Férfi	66,30	69,28	73,94
Nő	73,78	76,52	79,39

1.3. tábla Átlagéletkor

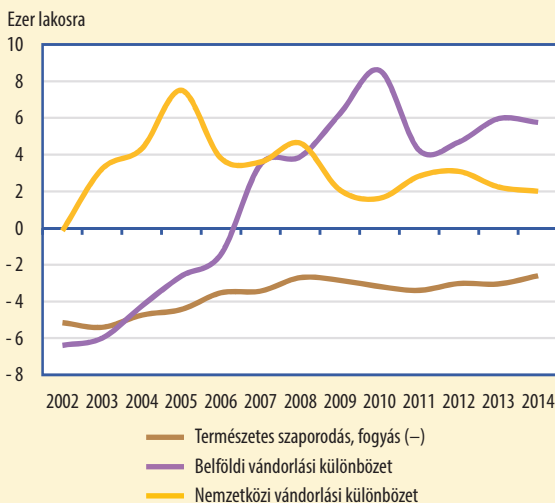
(év)			
Nem	1990	2001	2014
Férfi	37,00	39,20	40,34
Nő	41,50	43,90	44,77

* A 2011. évi népszámlálás alapján továbbvezetett adat.

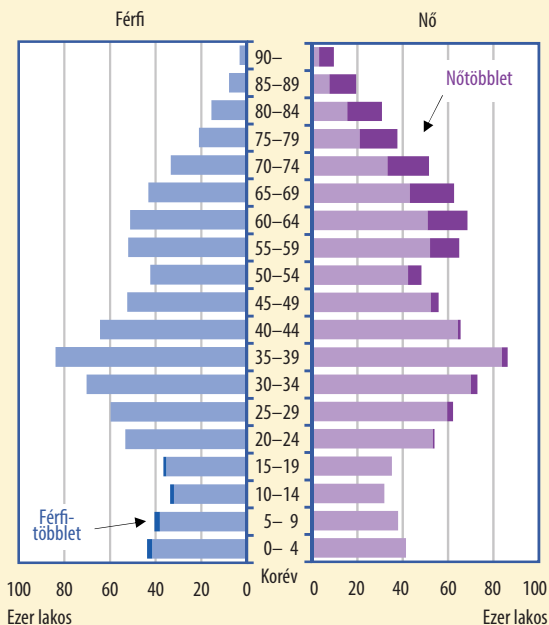
1. Lakónéesség,* 2014. január 1.

(ezer fő)

1.1. ábra A népességszámot alakító népmozgalmi események arányszámai

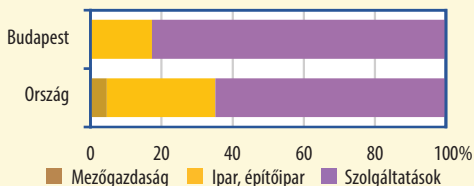
1.2. ábra A népesség száma nem és életkor szerint, 2014. január 1.

2.1. tábla A 15–74 éves népesség gazdasági aktivitása

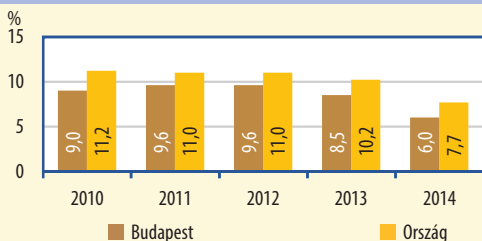
Megnevezés	2012	2013	2014
Foglalkoztatott, ezer fő	745,0	748,0	781,8
Ebből:			
középfokú végzettségű	377,9	374,4	378,1
diplomás	327,0	336,6	361,1
férfi	380,7	386,6	407,5
Munkanélküli, ezer fő	78,8	69,2	49,6
Ebből:			
legalább egy éve munkát keres	38,3	37,4	26,5
férfi	43,7	36,8	21,3
Gazdaságilag nem aktív, ezer fő	502,2	512,1	500,7
Ebből:			
szeretne dolgozni	38,3	45,1	32,1
nappali tagozatos tanuló	119,7	120,2	118,0
Aktivitási arány, %	62,1	61,5	62,4
Foglalkoztatási arány, %	56,2	56,3	58,7
Munkanélküliségi ráta, %	9,6	8,5	6,0

2.1. ábra A foglalkoztatottak* megoszlása összevont nemzetgazdasági ágak szerint, 2014

* A közfoglalkoztatást kiegészítő képzési programokban részt vevők adatai nélkül.

2.2. ábra A 15–74 éves népesség munkanélküliségi rátája

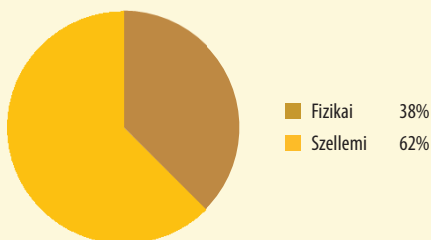
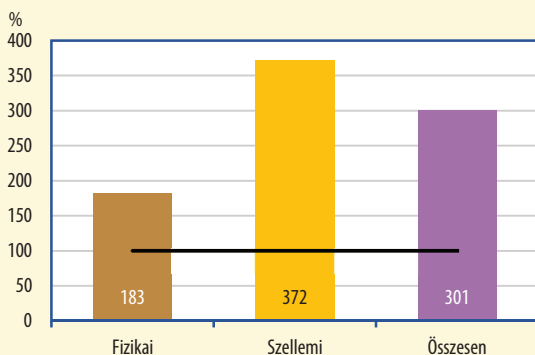

2. A 15–74 éves népesség foglalkoztatási aránya, 2014

(%)

2.2. tábla Havi bruttó átlagkereset állománycsoportok szerint*

Állománycsoport	2012	2013	2014
Forint/hó			
Fizikai foglalkozású	172 971	179 616	185 283
Szellemi foglalkozású	353 030	362 732	377 682
Összesen	284 073	293 582	305 439
Előző év=100,0			
Fizikai foglalkozású	107,5	103,8	103,2
Szellemi foglalkozású	103,5	102,7	104,1
Összesen	104,8	103,3	104,0

2.3. ábra Az alkalmazásban állók számának megoszlása állománycsoportonként, 2014***2.4. ábra** Az alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete a minimálbér százalékában állománycsoportonként, 2014*

* Az évközi intézményi munkaügy-statisztikai adatgyűjtési rendszer alapján a teljes munkaidőben alkalmazásban állók adatai közfoglalkoztatottakkal együtt.

3.1. tábla Háziiorvosi és házi gyermekorvosi ellátottság

Megnevezés	2000	2012	2013
Háziiorvos és házi gyermekorvos összesen	1 341	1 278	1 267
Egy háziiorvosra és házi gyermekorvosra jutó lakos, fő	1 340	1 358	1 377
Egy háziiorvosra jutó betegforgalom	7 492	7 959	8 070
Egy házi gyermekorvosra jutó betegforgalom ^{a)}	4 740	4 852	5 200

^{a)} Tanácsadás nélkül.

3.2. tábla Fekvőbeteg-ellátás

Megnevezés	2000	2012	2013
Működő kórházi ágyak száma	23 659	18 240	18 321
Működő kórházi ágyak tízezer lakosra jutó száma	134	105	105
Elbocsátott betegek száma, ezer	712	638	644
Ápolás átlagos tartama, nap	9	8	8
Ágykihasználás, %	78	76	77
Egynapos kórházi ellátás, ezer eset	..	51	53

3.3. tábla A járóbeteg-szakellátás leglátogatottabb rendeléseinek főbb adatai, 2013*

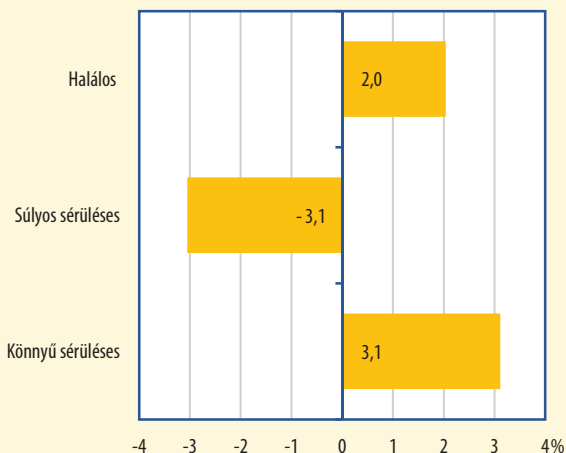
(ezer)			
Megnevezés	Megjelenési eset	Beavatkozás	Teljesített szakorvosi munkaóra
Belgyógyászat	1 197	3 734	452
Sebészet	827	2 526	257
Szülészet-nőgyógyászat	851	1 829	228
Laboratóriumi diagnosztika	4 757	52 112	288
Fizioterápia	1 796	12 338	11
Reumatológia	1 066	6 670	273
Tüdőgyógyászat	625	1 425	163
Fül-, orr-, gégegyógyászat	687	3 094	212
Szemészet	727	4 450	239

* A MÁV adataival együtt. Az adatok csak a magyar biztosítás alapján végzett ellátásokat tartalmazzák.

3. A balesetet szenvedett személyek számának változása 2013 és 2014 között (%)

3.4. tábla Személysérüléses közúti közlekedési balesetek és a balesetet szenvedett személyek

Megnevezés	2000	2013	2014
Balesetek			
Halálos	114	49	50
Súlyos sérüléses	953	754	731
Könnyű sérüléses	2 576	2 507	2 585
Összesen	3 643	3 310	3 366
Balesetet szenvedett személyek			
Meghalt	124	50	51
Súlyosan megsérült	1 032	784	765
Könnyen megsérült	3 303	3 191	3 363
Összesen	4 459	4 025	4 179

3.1. ábra A közlekedési balesetek számának változása az előző évhez képest, 2014**3.5. tábla** Munkabalesetek

Megnevezés	2000	2013	2014
Összesen	4 789	3 106	3 518
Ebből: halálos	15	6	10
csonkulásos	38	26	33
súlyos	27	26	20

4.1. tábla A nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülők, január

Megnevezés	2013	2014	2015
Ellátottak száma, fő			
Összesen	482 734	470 044	459 623
Ebből:			
öregségi nyugdíjas	393 403	394 861	389 858
megváltozott munka- képességűeknek járó ellátásban részesülő	39 468	37 632	36 728
Havi teljes ellátás átlagos összege, forint/fő			
Összesen	125 337	128 878	132 191
Ebből:			
öregségi nyugdíj	133 414	137 124	140 501
megváltozott munkaképes- ségűeknek járó ellátás	76 352	76 383	77 609

4.2. tábla Bölcsődei ellátás, december 31.

Megnevezés	2012	2013	2014
Működő bölcsőde	161	164	163
Működő férőhely	11 863	11 931	11 998
Gondozónő	2 155	2 194	2 203

4.3. tábla Alap- és nappali ellátásban részesülők

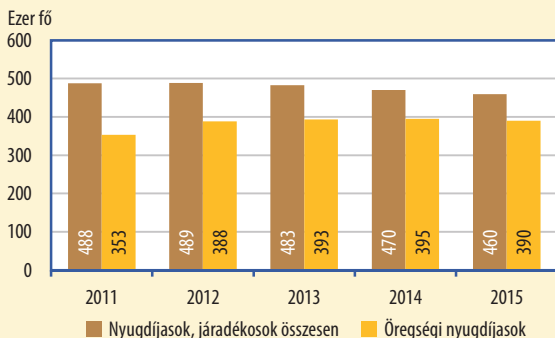
Megnevezés	2012	2013	2014
Idősek nappali ellátása	6 217	6 380	6 508
Szociális étkeztetés	13 253	12 887	13 177
Házi segítségnyújtás	4 841	4 834	5 039

4.4. tábla Gyermekvédelmi szakellátásban részesülők

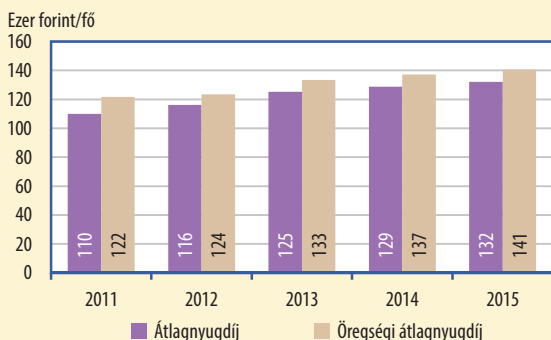
Megnevezés	2012	2013	2014
Gyermekotthonban nevelt kiskorú	1 519	1 450	1 399
Nevelőszülőnél nevelt kiskorú	707	794	869
Ápolást, gondozást nyújtó in- tézmenyben nevelt kiskorú	51	43	28
18 éves és idősebb gondozott	550	515	556
Összesen	2 827	2 802	2 852

4. Öregségi nyugdíjasok a népesség százalékában, 2015. január

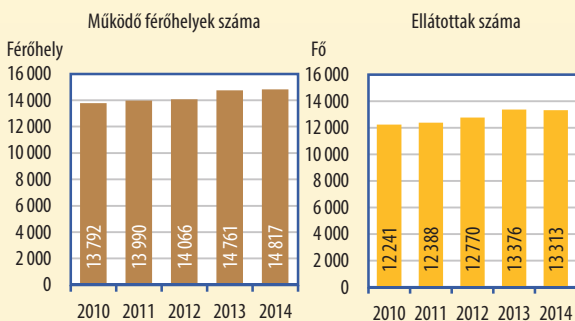
4.1. ábra A nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülők száma, január*

4.2. ábra Átlagnyugdíjak, január*

4.3. ábra A tartós és az átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények főbb adatai

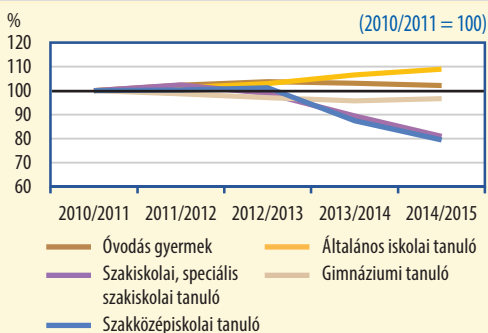

* A nyugdíjrendszer 2012. évi átalakítása miatt a 2012 előtti és utáni időszak adatainak összehasonlíthatósága erősen korlátozott.

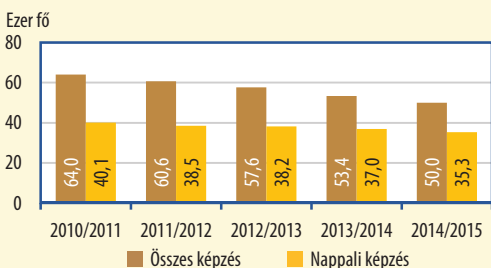
5.1. tábla A köznevelési intézmények főbb adatai a nappali oktatásban, 2014/2015

Intézmény	Feladat- ellátási hely	Gyermek, tanuló	Egy gyermek- csoportra/ osztályra	Egy pedagógus- ra
			jutó gyermek, tanuló	
Óvoda	598	55 635	22	10
Általános iskola	380	117 384	22	9
Szakiskola, speciális szakiskola	114	13 302	19	11
Gimnázium	186	48 937	27	10
Szakközépiskola	189	42 523	24	9

5.1. ábra Óvodai nevelésben, iskolai oktatásban részesülők számának alakulása

5.2. ábra A felsőfokú alap- és mesterképzésben részt vevő hallgatók száma*

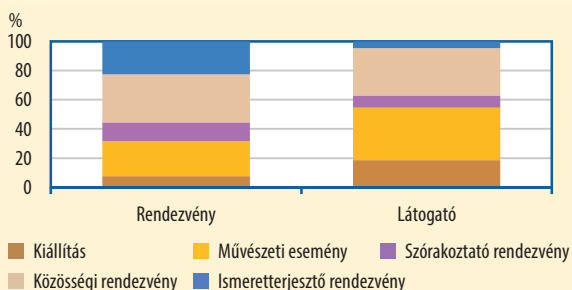
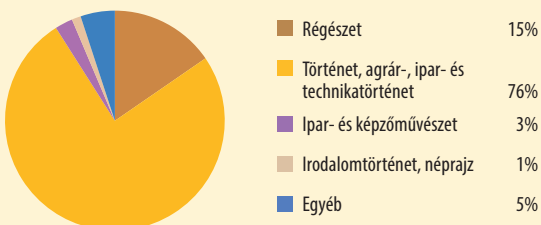

* A megyében állandó lakóhellyel rendelkezők. A főiskolai szintű, az egyetemi szintű és az osztatlan képzésben részt vevőkkel együtt.

5. Az ezer lakosra jutó általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban, 2014/2015

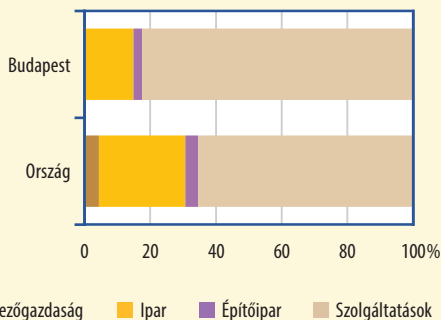
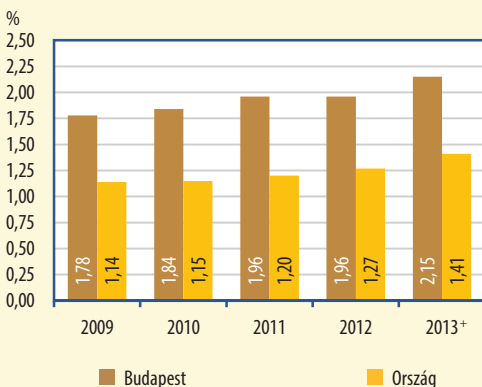
5.2. tábla A kulturális intézmények főbb adatai

Megnevezés	2012	2013	2014
Közművelődési intézmények			
Száma	126	110	153
Rendezvények száma	12 487	11 636	16 217
Látogatók száma, ezer	3 660	5 643	5 050
Muzeális intézmények			
Száma	81	88	70
Kiállítások száma	785	772	743
Látogatók száma, ezer	3 338	3 834	2 931
Települési könyvtárak			
Szolgáltatóhelyek száma	71	69	8
Beiratkozott olvasók száma, ezer	303	312	120
Könyvtári egységek száma, ezer	3 490	3 478	1 847
Kölcsönzött könyvtári egységek száma, ezer	4 394	4 301	1 212

5.3. ábra Közművelődési intézmények rendezvényeinek és látogatóinak megoszlása, 2014**5.4. ábra A múzeumok leltározott tárgyi állományának megoszlása gyűjtemények szerint, 2014**

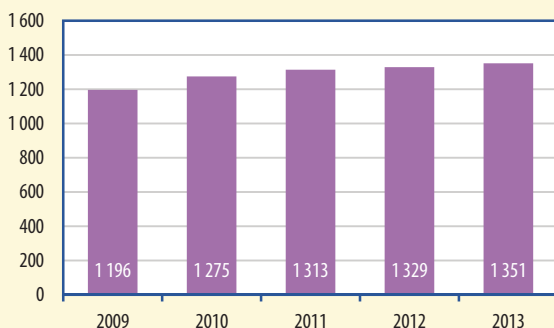
6.1. tábla A bruttó hazai termék alakulása*

Megnevezés	2000	2005	2012	2013 ⁺
GDP piaci beszerzési áron, milliárd forint	4 633	7 947	10 885	11 206
Egy főre jutó GDP				
Ezer forint	2 610	4 681	6 286	6 439
Az országos átlag százalékában	200,5	211,4	218,4	213,4

6.1. ábra A bruttó hozzáadott érték megoszlása
főbb nemzetgazdasági ágak szerint, 2013**6.2. ábra A kutatás-fejlesztés ráfordításai
a GDP százalékában*

* ESA2010 módszertan szerinti adatok.

6. Egy főre jutó GDP vásárlóerő-paritáson az EU-28 átlagának százalékában, 2013**

6.3. ábra A kutató-fejlesztő helyek száma**6.4. ábra** A kutató-fejlesztő helyek számának megoszlása szektorok szerint, 2013**6.2. tábla** A kutató-fejlesztő helyeken dolgozók létszáma

Megnevezés	2011	2012	2013
Tényleges létszám	29 598	29 392	30 476
Ebből:			
kutató-fejlesztő	20 828	20 760	21 403
segédszemélyzet	4 704	4 809	5 297
A Magyar Tudományos Akadémia tagjai és tudományos fokozattal vagy címmel rendelkezők ^{a)}	7 605	7 823	7 742
Számított létszám ^{b)}	19 792	20 065	21 529
Ebből:			
kutató-fejlesztő	14 125	14 312	15 106
segédszemélyzet	3 378	3 591	4 009

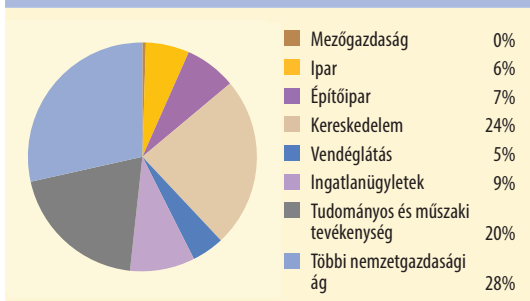
^{a)} A tudományos fokozattal vagy címmel rendelkezők több kutatóhelyen is beszámításra kerülhettek.

^{b)} A kutatásra, kísérleti fejlesztésre fordított munkaidő arányában teljes munkaidejű dolgozókra átszámított adatok.

7.1. tábla A regisztrált gazdasági szervezetek száma, december 31.

Megnevezés	2012	2013	2014
Társas vállalkozás	242 854	243 964	242 525
Ebből:			
korlátolt felelősségű társaság	167 802	173 137	176 432
részvénytársaság	3 346	3 461	3 561
betéti társaság	65 034	60 913	56 208
Önálló vállalkozó	143 120	149 325	155 834
Ebből:			
főfoglalkozású	52 218	55 739	59 612
mellékfoglalkozású	66 948	69 361	72 149
Vállalkozás összesen	385 974	393 289	398 359
Nonprofit szervezet	36 313	37 017	38 067
Költségvetési és egyéb szervezet	1 884	1 379	1 326
Összesen	424 171	431 685	437 752

7.1. ábra A regisztrált társas vállalkozások megoszlása nemzetgazdasági ágak szerint, 2014. december 31.

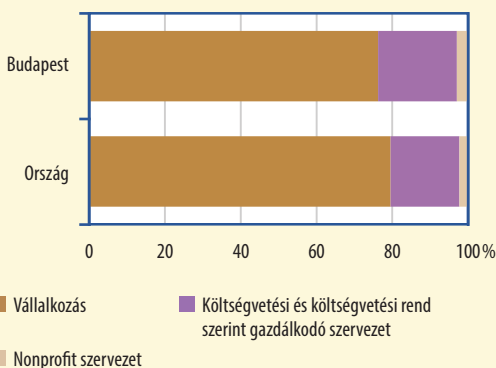
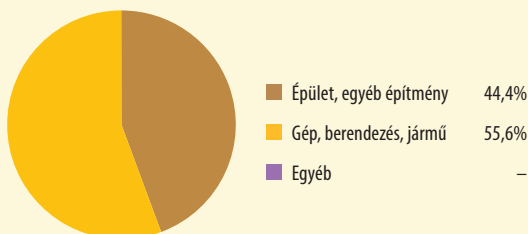
7.2. tábla A regisztrált társas vállalkozások száma létszám-kategória szerint, december 31.

Létszám-kategória, fő	2012	2013	2014
0– 9	230 422	231 585	230 265
10– 49	10 516	10 479	10 415
50–249	1 593	1 574	1 539
250–	323	326	306
Összesen	242 854	243 964	242 525

7. Ezer lakosra jutó regisztrált vállalkozás, 2014. december 31.

7.3. tábla A beruházások teljesítményértéke és volumenindexe a kiemelt nemzetgazdasági ágakban, 2013⁺

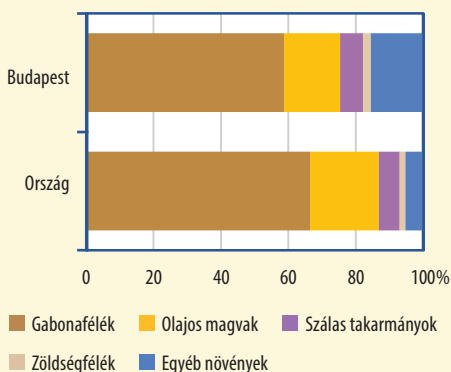
Nemzetgazdasági ág	Milliárd forint	Előző év = 100,0
Ipar	203,0	100,9
Szállítás és raktározás	184,9	140,1
Közigazgatás	83,7	163,7
Kereskedelem	83,5	103,6
Információ és kommunikáció	78,1	74,4
Adminisztratív szolgáltatás	63,0	90,4
Ingatlanügyletek	60,8	46,0
Tudományos és műszaki tevékenység	50,2	101,4

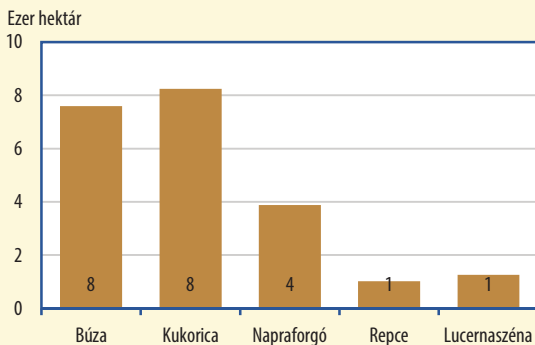
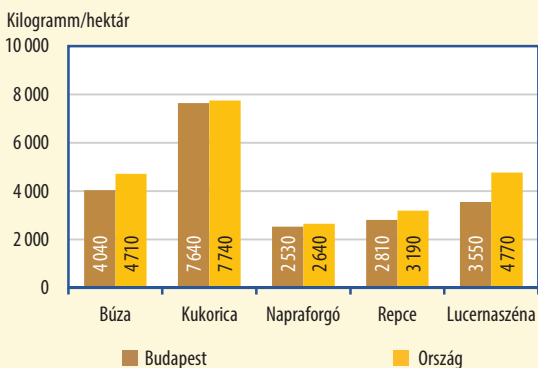
7.2. ábra A beruházások megoszlása gazdálkodási forma szerint, 2013⁺**7.3. ábra** A beruházások megoszlása anyagi-műszaki összetétel szerint, 2013⁺

8.1. tábla A földterület művelési ágak szerint, május 31.

Művelési ág	2000	2014	
	hektár	2000 = 100,0	
Szántó	37 356	36 703	98,3
Konyhakert	67	117	174,6
Gyümölcsös	1 258	1 695	134,7
Szőlő	1 589	1 803	113,5
Gyep	11 425	13 995	122,5
Mezőgazdasági terület	51 695	54 313	105,1
Erdő	4 782	5 367	112,2
Nádas	311	800	257,2
Halastó	460	2 574	6-szoros
Termőterület	57 248	63 054	110,1
Művelés alól kivett terület	82 182	81 309	98,9
Összesen	139 430	144 363	103,5

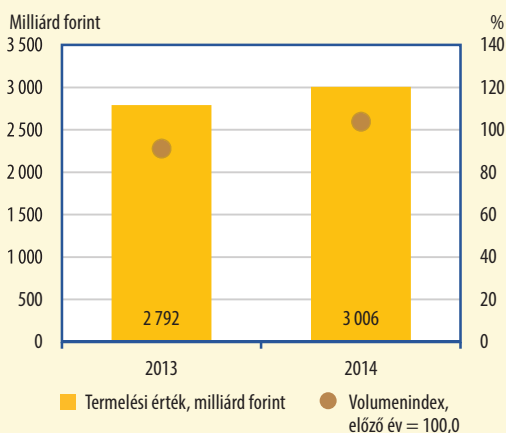
8.1. ábra A főbb szántóföldi növénycsoportok vetésterületének aránya, 2014

8.2. ábra A főbb szántóföldi növények betakarított területe, 2014**8.3. ábra** A főbb szántóföldi növények termésátlaga, 2014**8.2. tábla** Az állattenyésztés főbb mutatói, 2014. december 1.

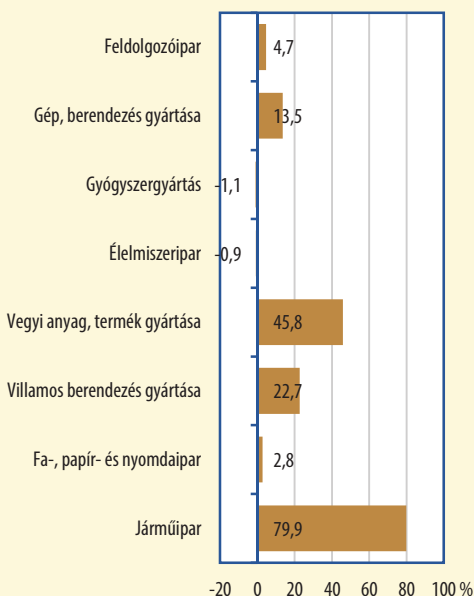
Megnevezés	Szarvasmarha	Sertés	Juh	Tyúk
Főbb gazdasági haszonállatfajok állománya				
Budapest, ezer egyed	4	74	3	1 041
Az országos százalékában	0,5	2,4	0,3	3,4
Száz hektár mezőgazdasági területre jutó egyed				
Budapest	7	137	6	1 916
Ország	15	59	22	571

9.1. ábra Az ipari termelés értéke és volumenindexe*

* A 4 főnél többet foglalkoztató vállalkozások telephely szerinti adatai alapján.

9.2. ábra A főbb feldolgozóipari ágazatok termelési volumenének változása az előző évhez képest, 2014*

* A 49 főnél többet foglalkoztató vállalkozások székhely szerinti adatai alapján.

9. Egy főre jutó ipari termelés értéke, 2014*

(ezer forint)

* A 4 főnél többet foglalkoztató vállalkozások telephely szerinti adatai alapján.

GY 7 208

KO 5 887

FE 5 245

VA 4 149

BÁ 3 553

JÁ 3 466

BO 3 387

HE 3 198

Ország 2 597

ZA 2 278

VE 2 252

PE 2 022

CS 1 769

TO 1 759

BP 1 719

HA 1 352

NÓ 1 302

BÉ 1 285

SZ 1 282

SO 1 018

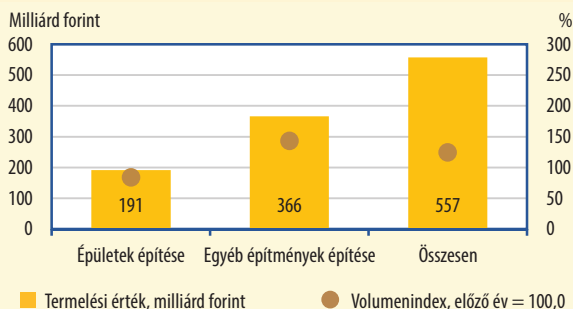
BA 950

9.1. tábla A feldolgozóipar főbb ágazatainak jellemzői, 2014*

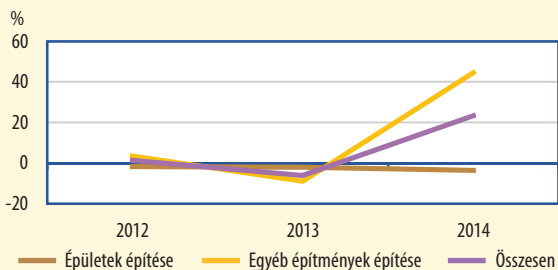
(%)

Ágazat	Termelés	Alkalmazás- ban állók	Export részaránya az összes értékesítésből
	megoszlása		
Feldolgozóipar	100,0	100,0	61,6
Ebből:			
gép, berendezés gyártása	15,9	16,3	96,5
gyógyszergyártás	12,9	17,5	83,1
élelmiszeripar	12,0	14,7	59,6
vegyi anyag, termék gyártása	5,7	3,7	77,0
villamos berendezés gyártása	4,7	6,7	81,4
fa-, papír- és nyomdaipar	2,9	5,2	20,1
járműipar	2,7	5,7	87,3

* A 49 főnél többet foglalkoztató vállalkozások székhely szerinti adatai alapján.

9.3. ábra Az építőipari termelés értéke és volumenindexe, 2014*

* A 4 főnél többet foglalkoztató vállalkozások székhely szerinti adatai alapján.

9.4. ábra Az építőipari termelés volumenének változása az előző évhez képest*

* A 4 főnél többet foglalkoztató vállalkozások székhely szerinti adatai alapján.

GY 23,5

HA 14,2

PE 13,4

VA 11,8

BP 11,5

SO 11,4

Ország 8,5

VE 6,8

ZA 6,7

CS 6,1

BA, BÁ, FE 4,7

KO, TO 4,4

BÉ 3,7

JÁ 3,5

HE 3,4

SZ 2,9

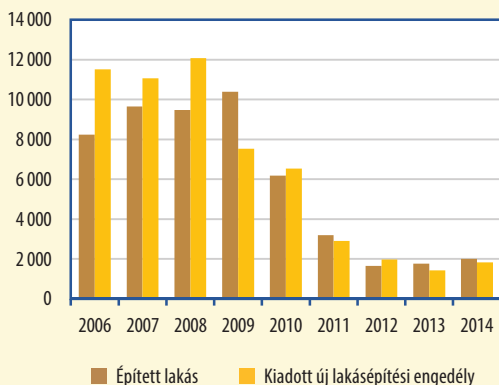
BO 2,1

NÓ 1,7

10.1. tábla Lakásállomány, laksűrűség, január 1.

Megnevezés	2013	2014	2015
Lakásállomány	906 782	908 247	909 962
Ebből:			
1 szobás	168 450	168 499	168 647
2 szobás	355 040	355 549	355 925
3 szobás	245 545	245 937	246 525
4 és több szobás	137 747	138 262	138 865
Száz lakásra jutó személy	191	192	193

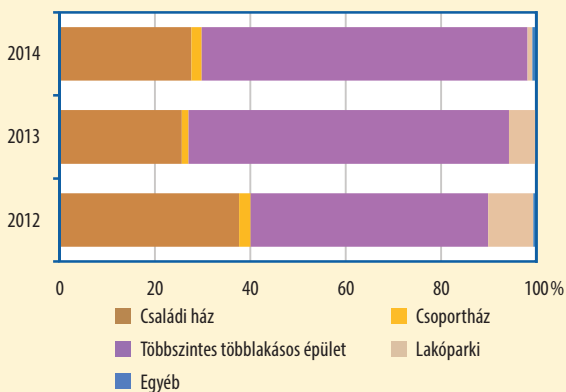
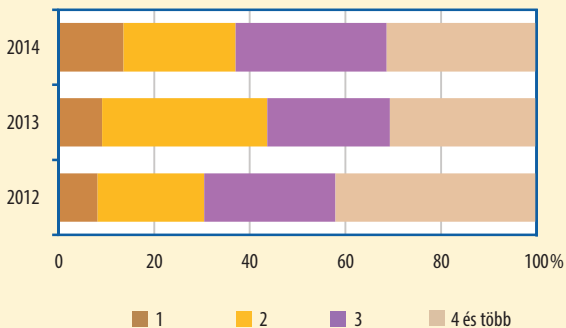
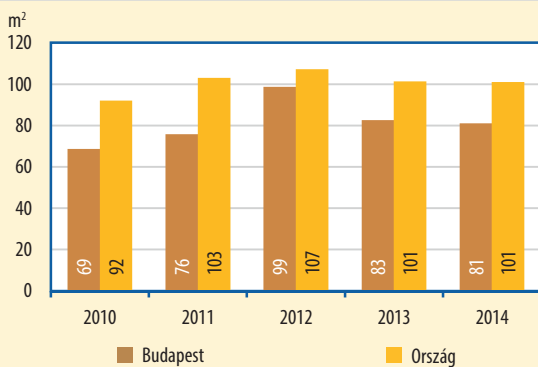
10.1. ábra Az épített lakások és a kiadott építési engedélyek számának alakulása

10.2. tábla Az épített és a megszűnt lakások

Megnevezés	2012	2013	2014
Épített lakások száma	1 648	1 770	2 007
Ebből:			
természetes személy által építetett	813	551	635
vállalkozás által építetett	833	1 185	1 193
Átlagos alapterület, m ²	99	83	81
Megszűnt lakások száma	643	305	292

10. Tízezer lakosra jutó épített lakás, 2014

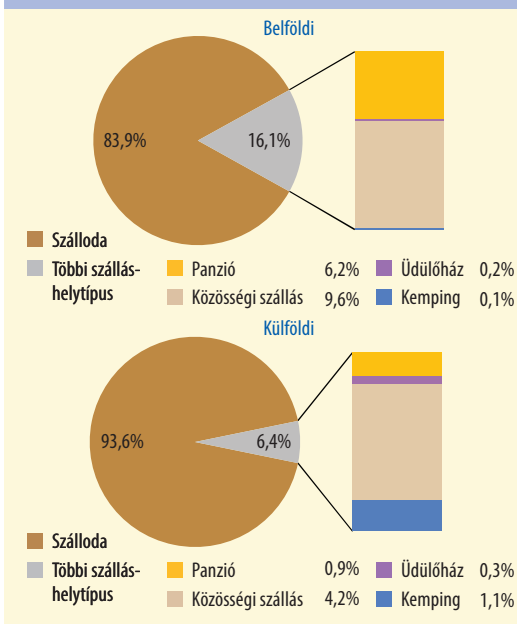
10.2. ábra Az épített lakások megoszlása építési forma szerint**10.3. ábra** Az épített lakások megoszlása szobaszám szerint**10.4. ábra** Az épített lakások átlagos alapterülete

11.1. tábla A szálláshelyek kapacitása és vendégforgalma

Megnevezés	2012	2013	2014
Kereskedelmi szálláshelyek			
Egységek száma ^{a)}	275	277	296
Férőhelyek száma ^{a)}	50 429	49 603	50 156
Vendégek száma	3 090 957	3 292 367	3 508 159
Ebből: külföldi	2 691 786	2 867 092	3 029 673
Vendégéjszakák száma	7 412 561	7 819 233	8 152 775
Ebből: külföldi	6 522 604	6 912 969	7 214 156
Egyéb szálláshelyek			
Vendéglátók száma ^{b)}	1 173	1 695	2 562
Férőhelyek száma ^{b)}	9 739	7 586	11 869
Vendégek száma	77 574	129 940	247 964
Ebből: külföldi	61 356	105 167	206 536
Vendégéjszakák száma	331 093	455 942	845 458
Ebből: külföldi	279 908	395 146	743 457

^{a)} Július 31-én.^{b)} December 31-én.

11.1. ábra A kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszakáinak szálláshelytípusok szerinti összetétele, 2014

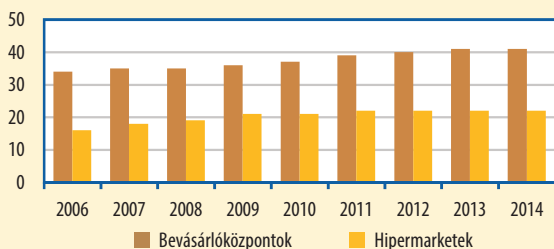
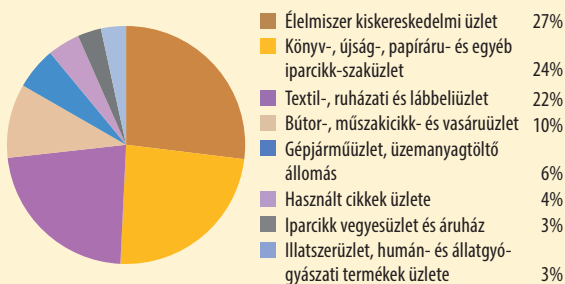

11. A férőhelyek kapacitáskihasználtsága a kereskedelmi szálláshelyeken, 2014 (%)

11.2. tábla A kiskereskedelmi üzletek adatai az év végén*

Megnevezés	2012	2013	2014
Száma összesen	34 988	34 867	33 320
Ebből:			
bevásárlóközpontban működő	4 391	4 422	4 042
hipermarketben működő	348	352	328
Alapterület összesen, ezer m ²	3 807	3 772	3 571
Átlagos alapterület, m ²	109	108	107

* 2013-tól a nemzeti dohányboltok adatai nélkül.

11.2. ábra A bevásárlóközpontok és hipermarketek számának alakulása**11.3. ábra** A kiskereskedelmi üzletek megoszlása üzlet-típusonként, 2014. december 31.**11.3. tábla** Vendéglátóhelyek üzlettypusok szerint, december 31.

Megnevezés	2012	2013	2014
Étterem, büfé	6 914	7 095	6 959
Cukrászda	574	611	630
Italüzlet és zenés szórakozóhely	2 867	3 024	2 864
Munkahelyi, rendezvényi és köz-étkeztetést végző vendéglátóhely	959	949	918
Összesen	11 314	11 679	11 371

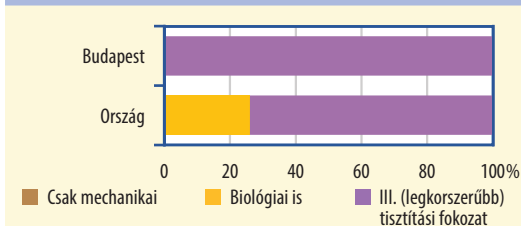
12.1. tábla Környezetvédelmi beruházások és folyó környezetvédelmi ráfordítások*

(millió forint)

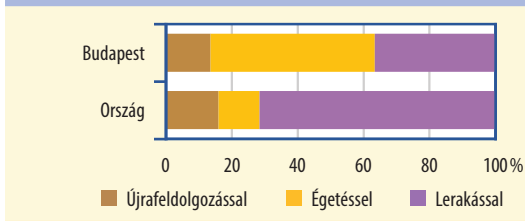
Megnevezés	2011	2012	2013
Közvetlen beruházások	30 236	34 162	19 156
Integrált beruházások	4 331	4 229	2 527
Összesen	34 567	38 391	21 683
Szervezetten belüli, folyó ráfordítások	68 116	69 853	39 148
Külső szolgáltatóknak fizetett díjak	42 501	31 671	30 600

* A 99 főnél többet foglalkoztató gazdálkodó szervezetek esetében, a beruházó székhelye szerint.

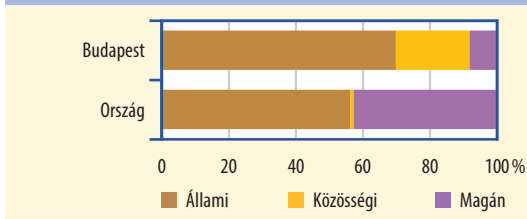
12.1. ábra A tisztított szennyvíz megoszlása tisztítási fokozat szerint, 2013

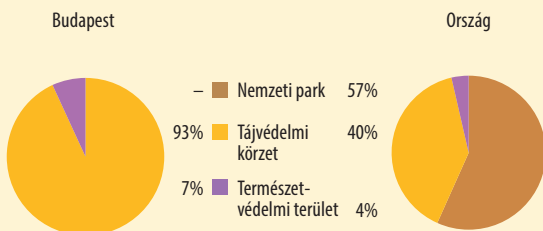
12.2. ábra A hulladék kezelése, ártalmatlanítása, 2014

12.3. ábra Az erdőterület megoszlása tulajdoni jelleg szerint, 2014

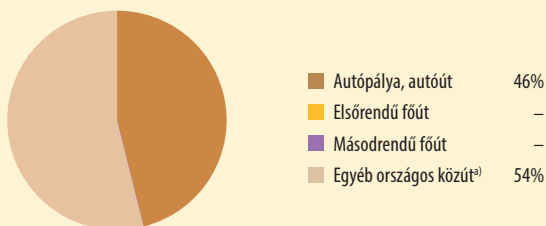
12. Ezer lakosra jutó személygépkocsi, 2014

12.4. ábra Az országos jelentőségű védett területek összetétele, 2014**12.2. tábla** Információ, kommunikáció

Megnevezés	2012	2013	2014
Postai szolgáltatóhelyek száma	164	168	165
Távbeszélő fővonalak	810 733	804 979	843 256
Ezer lakosra jutó távbeszélő fővonal	467	461	481
Kábeltelevízió hálózatba bekapcsolt lakás	589 880	621 193	619 124
Ezer lakosra jutó kábeltelevízió hálózatba bekapcsolt lakás	340	356	353
Internet-előfizetések száma	585 760	622 413	644 065

12.3. tábla Személygépkocsi-állomány

Megnevezés	2012	2013	2014
Személygépkocsi	565 563	573 264	583 694
Ebből: benzinüzeműek aránya, %	76	75	73
Ezer lakosra jutó személygépkocsi	326	329	333

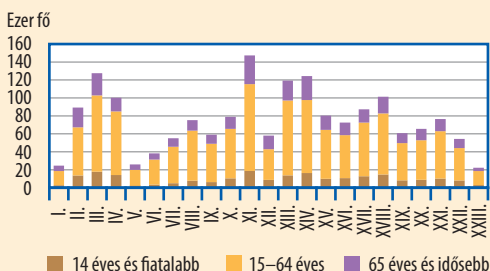
12.5. ábra Országos közutak megoszlása útjelleg szerint, 2014

a) Összekötő, bekötő-, állomáshoz vezető, autópályára és autóútra fel-, illetve levezető út.

13.1. tábla Terület, lakónépesség és korösszetétel, 2014. január 1.

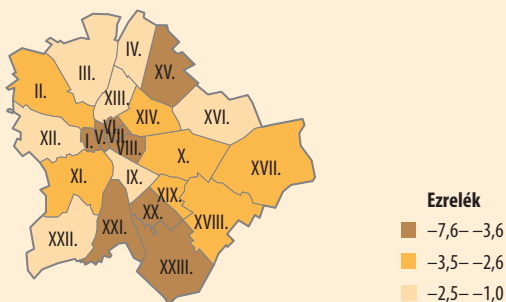
Kerület	Terület, km ²	Lakónépesség, fő	Korösszetétel, %		
			14 éves és fiatalabb	15–64 éves	65 éves és idősebb
I.	3,41	24 679	11,7	63,5	24,8
II.	36,34	89 339	15,4	60,0	24,6
III.	39,70	127 602	14,0	66,6	19,4
IV.	18,82	100 282	14,2	70,5	15,3
V.	2,59	26 048	8,6	67,8	23,6
VI.	2,38	38 286	9,2	72,9	17,9
VII.	2,09	55 121	9,3	73,5	17,2
VIII.	6,85	75 294	10,6	73,9	15,5
IX.	12,53	59 019	10,7	72,4	16,9
X.	32,49	78 986	13,3	69,8	16,9
XI.	33,49	147 275	12,7	65,6	21,7
XII.	26,67	58 068	15,1	58,8	26,1
XIII.	13,44	119 352	11,6	69,8	18,6
XIV.	18,13	124 300	13,2	65,4	21,5
XV.	26,94	80 287	12,5	67,8	19,7
XVI.	33,51	72 639	14,8	65,7	19,4
XVII.	54,82	87 356	14,8	68,3	16,9
XVIII.	38,60	101 317	14,6	67,1	18,3
XIX.	9,38	60 738	13,7	68,2	18,1
XX.	12,19	65 569	13,6	67,0	19,4
XXI.	25,75	76 503	13,4	69,0	17,6
XXII.	34,25	54 348	15,1	66,2	18,8
XXIII.	40,77	22 257	13,3	70,6	16,1
Össz.	525,14	1 744 665	13,1	67,6	19,3

13.1. ábra A lakónépesség korcsoport szerint, 2014. január 1.

13. Egy km²-re jutó lakónépesség, 2014. január 1.

13.2. tábla Népmozgalmi arányszámok, 2013

Kerület	Ezer lakosra jutó				
	élveszületés	halálozás	természetes szaporodás, fogyás (-)	házasság-kötés	válás
I.	10,9	14,9	-4,0	4,9	2,0
II.	9,2	12,1	-2,9	4,4	1,9
III.	9,6	11,8	-2,2	4,5	2,2
IV.	8,9	10,4	-1,6	5,1	2,6
V.	7,4	15,0	-7,6	5,3	1,8
VI.	8,6	13,7	-5,1	5,3	2,3
VII.	8,4	13,3	-4,9	5,1	2,0
VIII.	9,1	12,7	-3,6	5,0	1,7
IX.	10,7	13,2	-2,5	6,1	2,0
X.	9,6	12,2	-2,6	4,3	2,5
XI.	10,3	13,6	-3,3	4,9	2,1
XII.	10,3	12,2	-1,8	4,7	1,8
XIII.	10,8	11,8	-1,0	5,7	1,8
XIV.	10,1	13,2	-3,1	4,7	2,0
XV.	7,6	13,1	-5,5	4,1	2,0
XVI.	8,1	10,6	-2,5	3,6	1,8
XVII.	8,2	11,1	-2,8	3,5	2,2
XVIII.	8,4	11,3	-2,9	3,6	2,4
XIX.	8,7	11,7	-2,9	4,2	2,1
XX.	8,7	13,0	-4,3	4,3	1,8
XXI.	7,9	11,5	-3,6	3,8	2,2
XXII.	8,6	10,8	-2,2	3,7	2,1
XXIII.	7,6	12,4	-4,8	3,9	2,2
Összesen	9,2	12,2	-3,0	4,5	2,1

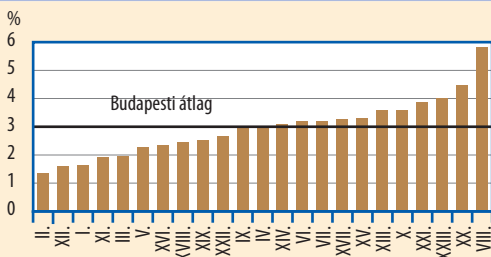
13.2. ábra Természetes népességfogyás, 2013

13.3. tábla A nyilvántartott álláskeresők*

Kerület	Nyilván- tartott állás- keresők	Ebből:		
		férfiak	pálya- kezdők	legfeljebb 8 osztályt végzettek
I.	267	45,7	3,7	9,0
II.	695	42,7	2,6	17,4
III.	1 600	45,7	6,3	25,1
IV.	2 092	46,7	6,8	23,1
V.	406	48,8	6,4	19,5
VI.	858	48,8	4,5	25,6
VII.	1 271	45,2	4,7	27,4
VIII.	3 060	49,1	6,6	47,2
IX.	1 134	48,0	8,1	34,7
X.	1 852	45,5	8,6	31,4
XI.	1 587	46,6	5,5	12,8
XII.	553	44,8	3,8	7,8
XIII.	2 755	47,0	4,4	25,0
XIV.	2 266	44,8	5,0	19,3
XV.	1 780	46,1	6,7	26,3
XVI.	1 089	50,2	9,3	15,7
XVII.	1 942	48,1	10,8	21,5
XVIII.	1 648	44,2	5,0	35,3
XIX.	1 025	45,8	5,8	33,0
XX.	1 920	45,7	6,1	39,9
XXI.	1 999	47,2	7,9	26,9
XXII.	946	47,1	6,8	24,6
XXIII.	648	49,2	8,2	38,6
Összesen ^{a)}	34 594	47,5	6,3	28,7

a) Kerületre nem bonthatóval együtt.

13.3. ábra A nyilvántartott álláskeresők* aránya a 15–64 éves népességen belül

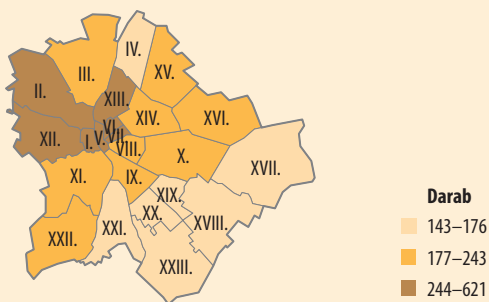

* A Nemzetgazdasági Minisztérium adatai alapján. Állandó lakóhely szerinti adatok, 2014. december.

14. Több, mint egy éve nyilvántartott álláskeresők* aránya az összes álláskeresőből (%)

13.4. tábla A regisztrált vállalkozások száma gazdálkodási forma szerint, 2014. december 31.

Kerület	Összesen	Ebből:			
		korlátolt felelősségű társaság	részvénytársaság	betéti társaság	önálló vállalkozó
I.	8 894	3 584	129	1 046	3 856
II.	29 892	11 694	364	4 180	13 038
III.	29 541	12 997	288	4 334	11 521
IV.	15 209	6 059	79	2 427	6 486
V.	16 157	9 029	353	1 416	4 570
VI.	17 816	10 821	234	1 851	4 477
VII.	16 321	8 210	125	2 165	5 495
VIII.	18 469	9 995	136	2 387	5 737
IX.	14 292	7 068	171	1 862	4 978
X.	13 767	6 921	93	1 952	4 696
XI.	36 656	15 701	426	4 928	15 018
XII.	18 155	6 119	217	2 543	8 906
XIII.	30 179	14 747	395	4 098	10 317
XIV.	27 862	12 779	223	4 112	10 395
XV.	15 369	7 333	82	2 358	5 468
XVI.	14 899	5 680	34	2 434	6 607
XVII.	13 422	4 552	23	2 371	6 375
XVIII.	16 658	6 574	47	2 540	7 363
XIX.	9 605	3 390	24	1 552	4 567
XX.	9 591	3 414	23	1 575	4 514
XXI.	11 021	4 211	49	1 740	4 936
XXII.	11 116	4 220	26	1 789	4 977
XXIII.	3 468	1 334	20	548	1 537
Összesen	398 359	176 432	3 561	56 208	155 834

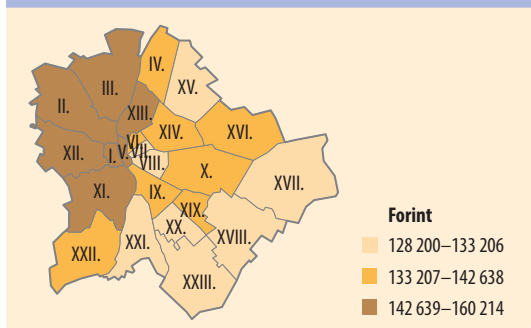
13.4. ábra A regisztrált vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2014. december 31.

13.5. tábla A nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülők, 2015. január

Kerület	Száma	Ellátás átlagos összege ^{a)} , forint/fő	Öregségi nyug- díjasok száma	Ebből:	
				maximum 99 999	minimum 200 000
				forintos ellátásban ^{a)} részesülők aránya, %	
I.	7 319	147 564	6 560	18,8	20,4
II.	26 252	153 462	23 625	18,3	24,2
III.	35 019	135 639	30 233	23,2	14,8
IV.	24 942	130 531	20 314	24,3	12,2
V.	7 361	134 871	6 192	24,0	16,4
VI.	8 438	127 620	7 029	26,7	12,9
VII.	12 131	120 411	9 846	29,5	10,1
VIII.	16 273	117 190	12 513	31,3	9,9
IX.	13 260	126 500	10 956	25,0	11,5
X.	19 690	126 771	16 180	24,2	10,6
XI.	39 647	142 955	35 177	19,0	17,3
XII.	17 978	154 110	16 424	17,2	22,6
XIII.	28 811	134 984	24 417	23,0	15,2
XIV.	33 622	135 153	29 213	21,7	13,9
XV.	22 726	124 132	18 999	26,3	9,5
XVI.	20 151	130 824	17 346	25,2	10,4
XVII.	22 541	124 572	18 713	27,5	10,0
XVIII.	27 456	125 927	22 894	26,8	10,2
XIX.	16 852	125 979	14 035	25,8	10,3
XX.	18 344	121 505	15 302	27,9	8,5
XXI.	20 712	122 241	17 021	26,7	8,2
XXII.	14 701	129 914	12 545	25,3	12,5
XXIII.	5 397	119 487	4 324	30,8	8,5
Össz.	459 623	132 191	389 858	23,9	13,6

a) Havi teljes ellátás.

13.5. ábra Öregségi átlagnyugdíj, 2015. január

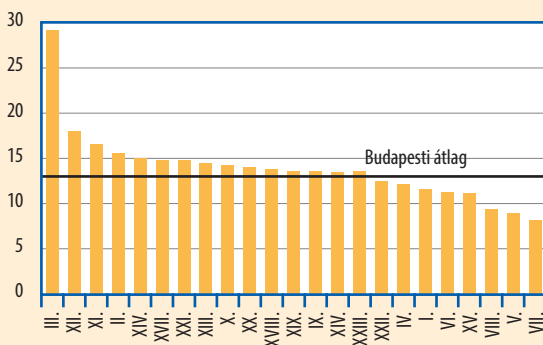

15. Nyugdíjban, ellátásban, járadékban, egyéb ellátásban részesülők ezer lakosra jutó száma, 2015. január

13.6. tábla A tanulók (gyermekek) száma a nappali oktatásban a köznevelési intézményekben, 2014/2015

Kerület	Óvoda	Általános iskola	Szakiskola, speciális szakiskola	Középiskola	Ebből:	
					gimnázium	szakközépiskola
I.	673	1 374	–	3 375	2 650	725
II.	3 253	8 006	201	4 435	3 947	488
III.	4 723	8 941	384	4 444	3 268	1 176
IV.	3 598	7 243	201	4 530	2 302	2 228
V.	595	1 827	–	4 849	3 723	1 126
VI.	903	1 711	188	2 748	1 739	1 009
VII.	1 208	2 093	755	5 167	1 840	3 327
VIII.	1 603	3 052	2 061	7 175	1 977	5 198
IX.	1 434	3 143	1 029	7 419	2 960	4 459
X.	2 660	5 492	985	4 053	1 928	2 125
XI.	4 636	9 255	1 403	6 826	3 546	3 280
XII.	2 586	5 785	79	3 986	3 340	646
XIII.	3 276	5 476	1 320	6 012	1 977	4 035
XIV.	4 001	8 785	2 036	8 324	3 640	4 684
XV.	2 162	4 574	172	2 383	1 654	729
XVI.	2 610	6 546	304	1 782	1 375	407
XVII.	2 910	5 911	6	1 482	1 132	350
XVIII.	3 586	8 344	56	2 182	1 383	799
XIX.	2 054	4 613	76	2 684	1 281	1 403
XX.	2 095	3 672	758	2 724	1 364	1 360
XXI.	2 612	5 857	1 214	3 476	695	2 781
XXII.	1 757	3 631	74	1 179	991	188
XXIII.	650	2 053	–	225	225	–
Össz.	55 635^{a)}	117 384	13 302	91 460	48 937	42 523

a) Kerületre nem bonthatóval együtt.

13.6. ábra Egy beiratkozott olvasóra jutó kölcsönzött könyvtári egység, 2014

VI. 591

VIII.
V. 547
545

VII. 357

IX. 346

XV. 211

BP 200

XIII. 194

XXIII. 189

XVIII. 182

XIX. 179

II. 166

X. 158

I. 155

XX. 143

III. 142

XI. 133

IV. 131

XIV. 111

XXI. 108

XXII. 106

XVI. 93

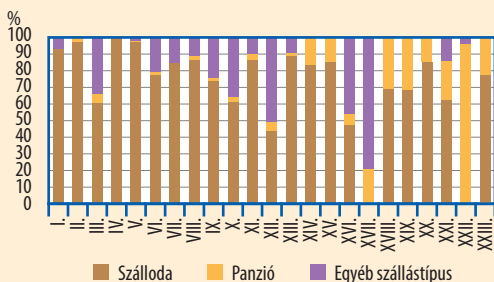
XVII. 87

13.7. tábla A szálláshelyek kapacitása, 2014

Kerület	A kereskedelmi szálláshelyek ^{a)}			Az egyéb (2009-ig magán) szálláshelyek ^{b)}		
	Egységek	Szobák	Férő-helyek	Szállás-adók	Szobák	Férő-helyek
	száma					
I.	16	1 344	2 893	94	181	376
II.	11	778	1 814	45	75	161
III.	19	1 057	2 766	18	40	82
IV.	3	406	993	2	6	12
V.	32	4 246	9 669	537	1 116	2 726
VI.	23	1 692	4 016	625	1 305	2 774
VII.	25	2 396	5 616	514	1 096	2 508
VIII.	28	1 801	4 163	275	572	1 062
IX.	19	1 095	2 922	125	316	762
X.	13	783	1 908	2	5	8
XI.	20	1 274	2 757	70	119	250
XII.	20	898	3 134	18	37	80
XIII.	15	1 422	3 244	157	248	504
XIV.	19	1 141	2 544	39	113	234
XV.	5	169	352	7	19	47
XVI.	6	163	358	9	36	80
XVII.	2	27	61	2	8	21
XVIII.	2	49	155	7	28	63
XIX.	5	99	259	4	10	21
XX.	4	70	182	5	23	50
XXI.	3	35	70	1	5	9
XXII.	3	31	64	4	16	31
XXIII.	3	99	216	2	3	8
Össz.	296	21 075	50 156	2 562	5 377	11 869

a) Július 31-én.

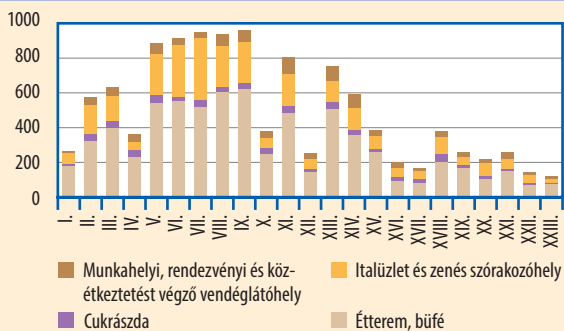
b) December 31-én.

13.7. ábra A kereskedelmi szálláshelyek férőhely-összetétele szálláshely-típus szerint, 2014. július 31.**16. Tízezer lakosra jutó kiskereskedelmi üzletek száma, 2014. december 31.**

**13.8. tábla A kiskereskedelmi üzletek száma*,
2014. december 31.**

Kerület	Összesen	Ebből:	
		egyéni vállalkozók által működtetett	hipermarket
I.	388	34	–
II.	1 479	148	–
III.	1 813	304	3
IV.	1 324	215	1
V.	1 418	126	–
VI.	2 244	202	–
VII.	1 928	215	–
VIII.	4 215	308	1
IX.	2 039	184	1
X.	1 229	143	2
XI.	2 006	244	3
XII.	612	117	–
XIII.	2 327	216	1
XIV.	1 382	205	1
XV.	1 691	196	1
XVI.	682	153	–
XVII.	768	226	1
XVIII.	1 859	314	–
XIX.	1 090	273	2
XX.	945	196	2
XXI.	852	146	1
XXII.	594	84	1
XXIII.	435	84	1
Összesen	33 320	4 333	22

* A 2013. július 1-jétől alakult nemzeti dohányboltok adatai nélkül.

**13.8. ábra A vendéglátóhelyek száma üzlettípusonként,
2014. december 31-én**

XVII. 265
XXIII. 264

XXII. 242

XVI. 237

XVIII. 233

XXI. 231

XIX. 223

XV. 215

IV. 214

XX. 213

III. 203

X. 202

BP 193

XI. 192

II. 182

XII. 173

VIII., XIV. 172

XIII. 164

IX. 148

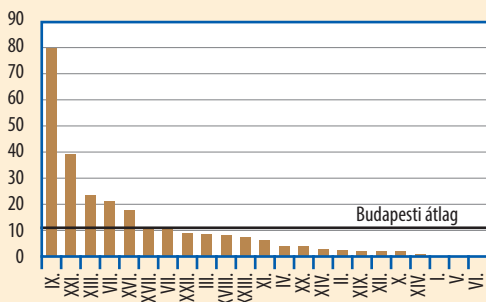
I., VII. 147

VI. 136

V. 132

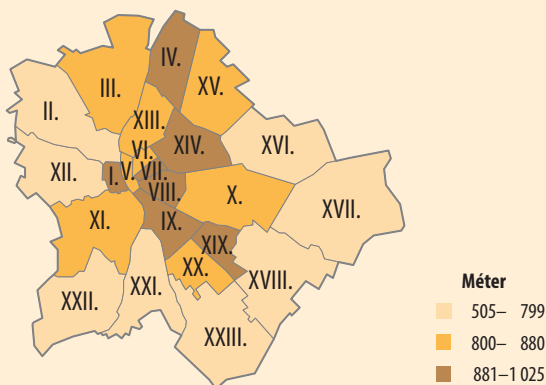
13.9. tábla A lakásállomány szobaszám szerinti összetétele, 2014. december 31.

Kerület	Lakás- állomány	Ebből:			
		egy	kettő	három	négy és több
		szobás lakások aránya, %			
I.	16 999	22,6	39,3	25,8	12,3
II.	48 967	11,7	30,5	30,0	27,9
III.	62 989	13,5	35,1	35,5	15,8
IV.	47 162	15,3	39,7	31,2	13,7
V.	19 705	26,9	39,1	22,8	11,3
VI.	27 903	29,2	41,9	19,7	9,1
VII.	36 853	36,7	40,1	16,8	6,4
VIII.	44 752	36,7	40,5	16,7	6,1
IX.	39 846	28,2	47,2	18,3	6,3
X.	38 647	19,9	47,6	24,4	8,1
XI.	78 560	14,8	42,6	28,5	14,1
XII.	33 538	14,9	34,0	29,3	21,7
XIII.	73 318	28,0	40,9	23,0	8,1
XIV.	72 586	20,0	48,2	22,3	9,5
XV.	37 262	9,6	40,0	34,6	15,8
XVI.	30 830	8,1	29,6	29,3	33,0
XVII.	33 246	7,8	25,3	32,5	34,5
XVIII.	43 770	9,2	37,6	29,9	23,3
XIX.	27 310	11,8	30,9	41,4	15,9
XX.	31 011	20,5	40,2	26,1	13,2
XXI.	33 271	12,0	40,4	32,3	15,4
XXII.	22 738	8,4	35,5	28,2	27,9
XXIII.	8 699	13,6	31,8	27,1	27,4
Össz.	909 962	18,5	39,1	27,1	15,3

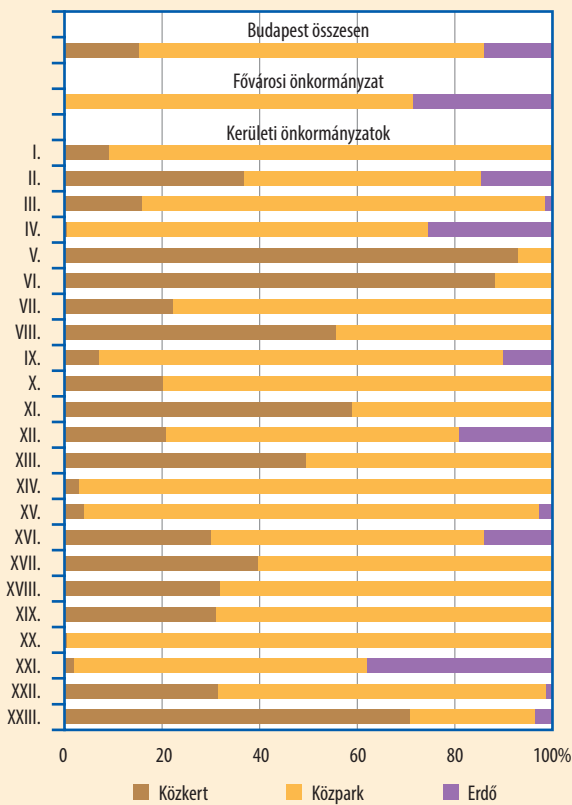
13.9. ábra Tízezer lakosra jutó épített lakás, 2014

17. Száz lakásra jutó személy, 2014. december 31.

13.10. ábra Közműolló, 2014

13.11. ábra Zöldterületek, 2014

BUDAPEST

Budapest városszerkezeti és funkcionális fejlődése

Amikor az 1872. évi XXXVI. törvénycikk egyesítette Budát, Pestet, Óbudát, és megalakult Budapest főváros, a közigazgatási döntés gyakorlatilag a valós térszerkezet átalakulását ismerte el. Ezek a területek a gazdasági-társadalmi élet számos területén (igazgatás, pénzügyek, adózás) már összefonódtak, és fizikailag is összeépültek. Buda és Pest az 1840-es években már közösen gyakorolta a fővárosi funkciókat, s a városeggyüttes összeforrottsága a Lánchíd megépítésével teljessé vált.

A három Duna melletti település sajátos szerepkörrel és különböző topográfiai adottsággal rendelkezett, ami a szerkezeti és a funkcionális fejlődés eltérő irányát vetítette előre.

A megalakulástól a Nagy-Budapestté válásig

Budapest akkori területét 10 kerületre osztották fel. Pest területe 7, Buda és Óbuda 3 kerületből állt. A Duna bal partján az – akkor még nem létező – nagykörút vonaláig terjedő rész, a jobb parton Óbuda belső része, valamint a Németvölgy és a Gellért-hegy által határolt terület alkotta a várost, ami az egyesítés idején még nem viselte magán a nagyvárosok jellemző jegyeit. A földszintes épületek domináltak, arányuk Pesten 73, Budán 83% volt.

1870 elején egy négyzetkilométerre átlagosan 1449 polgári lakos jutott, ezen belül Pesten 2310, Budán 728, Óbudán 648.

Az 1870. évi X. tc. határozta meg az egyesítés utáni évtizedek legfontosabb városfejlesztési feladatait, és elrendelte a Fővárosi Közmunkák Tanácsának felállítását. A Tanács elkészítette a nagyvárosi jellegű beépítést szorgalmazó városépítési szabályzatot, ami két új Duna-híd építésén, az alapvető közművek kiépítésén és a Duna mindkét partjának szabályozásán kívül rendelkezett a Sugár-út (ma Andrássy út) megnyitásáról, valamint a kis- és nagykörút kiépítéséről is, előre vetítve a fővárosra ma is jellemző gyűrűs-sugaras szerkezetet.

A századfordulóra a régi városrészek modernizálódtak, az elavult házak helyére új, emeletes épületek kerültek, és a korábban csak szórványosan lakott területeken új, magas beépítésű városrészek keletkeztek. Kialakult Budapest új városszerkezete:

1. a kormányzati-hivatali-kereskedelmi negyeddé alakuló, nagy- és középpolgárság által lakott *városközpont*,
2. a belső mag köré épült *lakóövezet*: egyrészt alacsony színvonalú, intenzív beépítettségű – a kisalkalmazottak, a kispolgárok és a munkásság otthonául szolgáló – lakásállománnyal, másrészt a sugárutak és a nagykörút mentén igényes bér- és magánpalotákkal, nagyvárosi (kereskedelmi, kulturális stb.) intézményekkel,
3. a lakóövezeten túl a nagy helyigényű intézményeknek (Városliget, Népliget, kórházak, temetők, laktanyák) és az ipari-közlekedési tevékenységnek helyet adó *külső zóna*.

Budapest történeti városrészének a mai I., V., VI., VII., VIII. és a IX. kerület belső területét tekintjük. Részben a topográfiai adottságok következtében alapvetően más városszerkezet alakult ki a történelmi városmag pesti és budai oldalán. Budán nagy kiterjedésű kisvárosias negyedek maradtak fenn.

Pest fejlődésének különösen nagy lendületet adott a várost körülvevő vasúti gyűrű kiépülése, rendező, átrakó és teherpályaudvarokkal, nagy gyárak és ipartelepek leágazó vágányaival, mellyel megerősödött a város kereskedelmi központ szerepe. A kereskedelmi tőkefelhalmozás gyorsulása megvetette a nagyobb arányú iparfejlődés alapjait.

Az 1890-es években már hajógyárak, bőrgyárak, szeszgyárak, téglagyárak, sörgyárak üzemeltek, a vasúti fővonalak közelében a vagongyár és nagy vasúti műhelyek létesültek. A Duna és a Soroksári út közötti keskeny sávban malmok, vágóhidak, húsfeldolgozó gyárak és vegyiüzemek váltak egyre jelentősebbé. Dél-Budán ebben az időben még csak a budafoki nagy pincékre alapozott szesz-, sör- és pezsgőgyárak, valamint az albertfalvai fatelepek üzemeltek. Óbudán a hajógyár mellett a textilipar és a téglagyártás fejlődött.

A gazdasági élet – főként az ipar – fejlődése kihatott a város társadalmára, az urbanizációra is. A népesség száma 1870 és 1900 között több mint 2,5-szeresére emelkedett. A pesti oldalon a századfordulón már háromszor annyi, Budán 70%-kal több lakos élt, mint három évtizeddel korábban.

A korszak kezdetén a Teréz-, az Erzsébet- és a Józsefváros már népesebb volt az akkori második legnagyobb magyar városnál, Szegednél. (A Király utca 7600 főnyi népességével önmagában felülmúlta Lócse vagy Szombathely lélekszámát, a Dob utcában pedig 5400-an éltek.) A második legsűrűbben lakott kerület, a Józsefváros népessége továbbra is erőteljesen nőtt, s a század vé-

A Nagykörút és a Rákóczi út sarok, 1900 körül

Forrás: Fortepan / Budapest Főváros Levéltára.

Levéltári jelzet: HU.BFL.XV.19.d.1.08.146

gére már igen zsúfoltta vált. A még viszonylag ritkábban beépült Teréz-, Erzsébet- és Ferencváros is megháromszorozta népességét, s jelentős fejlődésnek indult Kőbánya is. A budai oldalon az I. kerületben a Vár az egyesítés idejére teljesen kiépült, városias jellege volt Krisztinavárosnak is, a külső területeken azonban még bőven volt villanegyedek kialakítására alkalmas terület.

Budapest lélekszámát tekintve az 1870. évi 16. helyről a századfordulóra a 8. helyre lépett az európai városok rangsorában. A millenniumtól az első világháborúig eltelt időszak volt a budapesti tőkekoncentráció fénykora.

A viharos gyorsasággal fejlődő város egyre nagyobb hatást gyakorolt az öt körülvevő településekre. 1870 és 1920 között Budapest népessége háromszorosára, a peremterületeké 15-szörösére növekedett, és a peremvárosok és falvak fizikailag is összeépültek Budapesttel. Az elővárosi közlekedés kiépülése lehetővé tette a környéken élők számára a budapesti munkahelyre történő napi ingázást, a fővárosi intézmények rendszeres igénybe vételét. A századfordulón mintegy 17 ezren (1930-ban 33 ezren, a második világháború előtt már több mint 40 ezren) ingáztak naponta a fővárosi munkahelyükre, de az elővárosok egymás közötti ingázása is egyre nagyobb méreteket öltött.

Már az első világháború előtt felvetődött Budapest közigazgatási határának módosítása, a megvalósításra azonban még 1950-ig várni kellett.

Az első világháborút és az 1929–1933-as válságot követő ipari fellendülés során kialakult mamutvállalatok saját lakótelepeket, szociális létesítményeket hoztak létre. Ekkor alakultak ki Újpest, Angyalföld, Rákospalota, Kőbánya, Csepel, Óbuda munkáslakta városrészei. A két világháború közötti időszakban épült meg Lágymányos és Újlipótváros, ekkor történt meg a budai hegyvidék belső területeinek kertvárosias beépítése is. Ugyanakkor a gazdasági nehézségek és az építési szabályozások szigora miatt nagy területek maradtak beépítetlenül a városon belül, a városkörnyéki településeken azonban sűrűbb beépítésre került sor.

A város peremén lévő települések egy része (Újpest, Kispest, Pesterzsébet) egyre inkább ipari jelleget öltött, növekvő számú ingázó munkássággal. Más községekbe jelentős számú hivatali-alkalmazott, MÁV-dolgozó telepedett be, melynek következtében kertvárossá alakultak (pl. Rákospalota, Pestlőrinc, Rákosszentmihály). Ugyanakkor egyes, korábban is mezőgazdaságból élő településen (pl. Soroksár) az immár könnyen elérhető, szinte korlátlan felvevőképességű piac közelsége az agrártermelést ösztönözte. Csepel, az egykori falu csak 1912-ben került közvetlen összeköttetésbe Budapesttel. Az ide települt gyáróriás, a Weiss Manfred-Művek viharos gyorsasággal formálta iparivá a korábban agrár jellegű települést, több ezer betelepülőt vonzva (1900-ban 915, 1913-ban 5000, az első világháború éveiben 30 ezer munkavállaló). Kedvezően hatott a dél-pesti peremtelepülések iparának fejlődésére a Csepeli Nemzeti és Szabadkikötő megépítése (1926): közvetlen szomszédságába raktárak, olajfinomítók, feldolgozóüzemek települtek.

A peremvárosok egy része már az első világháború előtt önálló közigazgatással rendelkezett, és kiépítette a legfontosabb intézményeit (iskolákat, közegészségügyi intézményeket, tűzoltóságot, stb). A már 1907-ben rendezett tanácsú várossá vált Újpest után 1922-ben Kispest, 1923-ban Pesterzsébet és Rákospalota, 1926-ban Budafok, 1936-ban Pestszentlőrinc is városi rangot nyert.

A főváros munkaerővonzása következtében az elővárosok népessége rendkívül gyorsan gyarapodott, az első világháború után a helyi születésűek aránya nem haladta meg a 25%-ot. Budapest lélekszáma 1930-ban túllépte az egymilliót.

A második világháború során a város mind népességszámát, mind épületállományát tekintve óriási veszteségeket szenvedett el. A városépítési teendők nagy részét az ún. „népgazdasági tervek” határozták meg. A városrendezési terveket és az épületek tervezését a fővárosi tervezőirodák, a kivitelezést pedig az állami építési vállalatok vették át.

1950. január 1-jei hatállyal, az akkor 14 kerületből álló fővároshoz hozzácsatoltak 23 – addig önálló – települést (7 várost és 16 községet), ezzel megalakult Nagy-Budapest. A főváros területe 207 km² -ről 525 km² -re, lélekszáma egymillióról 1,6 millióra nőtt. A kerületek száma 22-re nőtt, egyúttal a korábbi kerületek határait is módosították. (1994-ben Soroksár Pestszenterzsébetből való kiválásával a kerületek száma a jelenlegi 23-ra növekedett).

Nagy-Budapest megalakulásától a rendszerváltozásig

**1. tábla Terület- és népességszám-változás
Nagy-Budapest megalakulásakor**

Terület	Buda	Pest	Budapest
<i>Terület, km²</i>			
Régi terület	111,05	95,88	206,93
Hozzácsatolt terület	61,31	252,92	314,23
Együtt	172,36	348,80	521,16
<i>Népességszám, ezer fő</i>			
Régi terület	287	771	1058
Hozzácsatolt terület	67	465	532
Együtt	354	1 236	1 590

Az 1950-es években a központi városrészekben elsősorban az urbanizálódás, az intézmények építése, a nagyvárosiasodás fokozódása volt a meghatározó. Az 1956. évi forradalom során megsérült épületeket is nagyrészt helyreállították, a főútvonalak épületeit renoválták, üzlethelyiségeket alakítottak ki, de jelentősebb mértékű átépítésre nem került sor.

A külső területeken – a jelentős bevándorlás miatt bekövetkezett krónikus lakáshiány orvoslására – 1961-től nagyszabású lakásépítési programok indultak, és ez a népesség területi elhelyezkedésén kívül az egyes kerületek fejlődésére hosszabb távon is hatást gyakorolt. A városperemi gyors, tömeges lakásépítéssel nem épültek ki funkcionális alközpontok, ezért a lakótelepeken élők változatlanul a belső városrészek funkcióit vették igénybe.

Budapest térbeli társadalmi szerkezete történelmileg a magas társadalmi státusú centrum és az alacsony társadalmi státusú periféria modellje szerint alakult, azaz a magasabb jövedelmű,

társadalmi státusú csoportok a belső városrészekben, a szegényebbek az ipari városrészekben és peremtelepüléseken éltek. Az államszocializmus időszakában azonban már megkezdődött a modell módosulása: az 1960-as és az 1970-es években épült új lakótelepek magas státusú és a belső városrészek csökkenő státusú lakossága megbontották ezt a tendenciát.

A fejlesztési források döntő hányadát a lakótelep-építkezésekre fordították, így a városperemi lakótelep-építések mellett a belváros lakásállománya nem újult meg, állaga romlott. Megindult a fiatal generáció kiköltözése a történeti városrészből, a belvárosi népesség lélekszáma fogyásnak indult és az elöregedése felgyorsult.

Az 1960-as és az 1970-es években jelentkező belső szuburbanizáció magas presztízsű, társadalmilag homogén lakóövezetek kialakulását eredményezte a budai oldalon, különösen a II. és a XII. kerületben. A városmagban (I. és V. kerület) a diplomások jelenléte a későbbi évtizedekben is jelentős mértékben csökkent. Az innen elköltözők kisebb részben az előkelő budai kerületeket választották, nagyobb részben azonban a külső kerületek lakótelepeit célozták meg (majd az 1980-as évek során, lakótelepi lakásuk értékesítését követően a külvárosi kerületekben kezdtek családiház-építésbe).

A városfejlődés azon szakasza, melyben a népesség növekedése a főváros közigazgatási határain belül is intenzív volt, az 1980-as évekre lezárult. Budapest alapvetően egyközpontú város maradt, melyben megőrződtek a hagyományos városszerkezeti elemek. A külső kerületek elővárosi jellege fennmaradt, nagy részük eredeti funkcióját őrizte meg, új városi funkciót nem kapott. Egyes kerületek lakófunkciót szolgáló jellegét erősítették a nagy lakótelep-építések.

A rendszerváltozástól napjainkig

Az 1989-ben bekövetkezett politikai változás után megjelentek a piacgazdasággal összefüggő funkciók, a tanácsi rendszer felszámolásával kiépült a települési önkormányzati rendszer, ezzel előtérbe kerülhetett a helyi érdekek képviselése, változott a lakosság életmódja, változtak a társadalmi igények is. Mindezek hatására az elkövetkező években a főváros területi és társadalmi szerkezete is jelentős mértékben módosult.

Az átalakulás csökkenő lakosságszám mellett ment végbe. A főváros népességének 1980-tól tartó fogyása felgyorsult. Egyrészt a teljes foglalkoztatás időszakában Budapesten munkát vál-

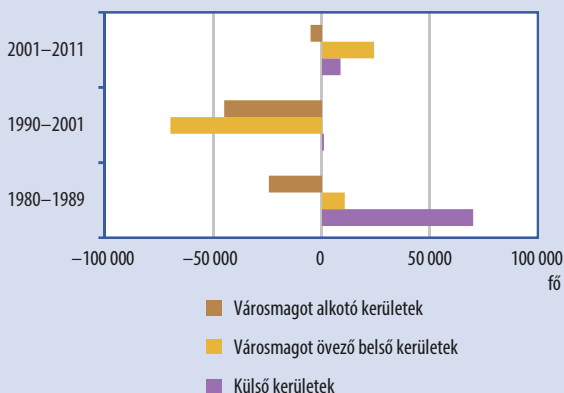
láló vidéki ingázók végleg hazaköltöztek, hiszen a nagy állami vállalatok megszűnése következtében drasztikusan visszaesett az alacsonyabb képzettségű dolgozók iránti kereslet, és jelentőssé vált a munkanélküliség.

Másrészt az 1990-es évek közepén végbement lakásprivatizációt követően sokan az immár tulajdonukba került lakásukat értékesítették, és valamely főváros környéki településen keresték a vidéki élet nyugalma.

Az elköltözők egy része a szegényebb népréteghez tartozott (pl. nyugdíjasok, munkájukat elvesztő aktív korúak), ők elsősorban a könnyebb megélhetés reményében vettek olcsóbb lakóházakat a fővárostól távolabbi, kevésbé felkapott településeken. Másrészt nagy számban költöztek ki és rendezkedtek be az ingázó életmódra az aktív korú, jobb módú családok is, közelebbi, városkörnyéki településeket választva.

A belvárosban a gazdasági átalakulás kezdeti éveiben a lakásprivatizáció során megvásárolt lakások jelentős részét a lakók irodává alakították át és adták bérbe. (A városmagban – különösen az I. és V. kerületben – elhelyezkedő lakások alapterülete és belmagassága nagyobb az átlagosnál, így a fenntartási költségek is magasabbak.) A lakásirodák jelentősége később, a korszerű irodaház-építések térnyerésével csökkent, azonban még ma is jelentős a nem lakott, irodaként funkcionáló lakások száma. Az ingatlanok funkciójának átalakulásával együtt járt a lakosság összetételének kedvezőtlen változása: elsősorban a fiatalok száma és aránya csökkent, a lakosság egyre idősödik. E folyamattal

1. ábra Vándorlási egyenleg az egyes népszámlálások között

összefüggésben a helyi lakosok igényeit kielégítő szolgáltatások száma és minősége is visszaesett.

Az utóbbi évtizedekben egy másik folyamat erősödött fel a pesti városmagban, az ún. city-képződés.

A folyamatot több tényező segítette elő. Egyrészt tradicionálisan a városmagban található a törvényhozás, a tudomány, az oktatás, a kultúra és a pénzvilág számos intézményének központja, amit kiegészít attraktív fekvése, idegenforgalmi vonzereje, a luxus apartmanok, az elit kereskedelmi központok elérhetősége. Az erőteljessé vált piaci alapú ingatlanfejlesztés következtében a városközpontban új irodaházak, üzleti szolgáltatások, pénzügyi központok, szállodák, bevásárlóközpontok épültek. Elindultak a belvárosi és belváros környéki házfelújítások, elkezdődtek a városközpont-rehabilitációk. Fejlődtek a közterek, korszerűsödtek a bevásárlási lehetőségek, bővültek a modern piaci társadalmak nagyvárosaira jellemző kulturális szolgáltatások. Mindezek hozzájárultak ahhoz, hogy a szuburbanizáció folyamata visszafogott maradt, a jobb módú lakosság nem költözött el a városcentrumból, illetve ahhoz, hogy meginduljon a visszaköltözés a belső városrészekbe. A városkörnyéki települések esetenként visszafogott fejlődése, a közúthálózat nem megfelelő kiépítettsége, zsúfoltsága, a modern elővárosi tömegközlekedés hiánya is szerepet játszott ebben.

A budai oldalon, a hegyvidéki lakóöv hagyományosan magas presztízsű lakótérségében a lakásépítés, az üzleti célú beruházások, továbbá a speciális intézmények építése dominált. Ennek következtében egyrészt új központi funkciókkal – pl. kereskedelmi létesítményekkel – gyarapodott a korábban meglehetősen ellátatlan, „központ nélküli” térség, másrészt pedig több irodai-munkahelyi beruházás hatására a városi funkciók vegyessége is fokozódott.

A belső zóna Nagykörúton kívül eső egyes területei ugyanakkor negatív spirálba kerültek: egyfelől alacsony jövedelmű társadalmi rétegek beáramlásának célterületeivé váltak, másfelől a rehabilitációs területekről kiáramlók számára is itt biztosítottak lakhatást. Ezek a belvároshoz közeli városrészek így az önerőből történő megújulás képességét szinte teljesen elvesztették. A belső városrészek vegyes lakóterületeinek megújítása, a városrehabilitáció a következő évtizedek kiemelkedően fontos feladatává vált.

A fővárosi kerületek közül elsőként a IX. kerület kezdett el komplex rehabilitációs programot a Középső-Ferencvárosban. Majd szervezett városrész-átalakító program indult a szomszédos

Józsefvárosban, és megkezdődött az V., a VI. és a VII. kerületek összehangolt rehabilitációjának előkészítése is. Az ország 2004. évi európai uniós csatlakozása óta Budapest a városfejlesztési terveinek megvalósításához európai uniós forrásokra is pályázik. Az egyik leglátványosabb program ezek közül a 2007-ben meghirdetett Budapest szíve program, melynek során a történelmi városközpont kiemelt helyszínei újultak meg. Célként fogalmazódott meg a belváros kereskedelmi, igazgatási és kulturális központi szerepének erősítése, valamint, hogy „a funkcionális gazdagság és a turisták mértéktartó befogadása mellett az itt élők számára kellemes lakókörnyezetet teremtsen”. A program három, egymással összekapcsolódó projektből állt: „A Belváros Új Főutcája”, a „Híd-főterek és Új Pesti Korzó”, valamint a „Reprezentatív Kaputársaság”.

A megújult városrészekbe elsősorban fiatalok költöznek. Az élhetőbb lakókörnyezetekben új kulturális és szórakoztató intézmények alakultak (alakulnak) ki.

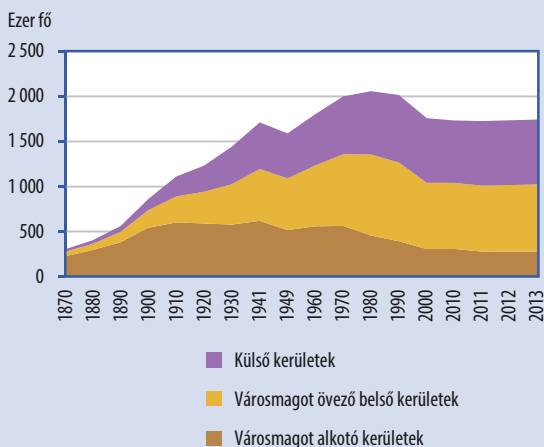
Az elmúlt egy-két évtizedben erősödött az egyes városrészek közötti, területi szegregáció. A magasabb jövedelemmel rendelkezők többsége elsősorban a felsőfokú végzettségűeket nagyobb arányban tömörítő I. és V. kerületben, valamint a hegyvidéken él, míg a hátrányosabb helyzetűek a sűrű beépítésű, belső pesti városrészekben és egyes külső kerületekben koncentrálódnak. A lakótelepek egy részének társadalmi presztízse csökkent.

Az 1990-es évek végén jelentek meg számba vehető mértékben az átmeneti zóna szlömösödő, egykori nagy iparterületeinek, rozsdáövezeteinek a megújítására irányuló magánfejlesztői törekvések. Kereskedelmi létesítmények, irodaházak épültek, „barnamezős” beruházásként, sokszor gyökeresen megváltoztatva a városrész képét és funkcióját.

A 2000-es évek elején a magánberuházók színre lépésével fellendült a lakásépítés. Míg 2000-ben 3113 új lakás épült a fővárosban, 2005-ben már több mint 12 ezer. A magánberuházók több száz lakásból álló lakóparkokat építettek, melyek legnagyobb része az átmeneti övezet belvárosához közeli, jó tömegközlekedési ellátású területein épült, nemegyszer barnamezős beruházásként. Az új építésű, színvonalas lakásokhoz való hozzáférés lehetősége is hozzájárult ahhoz, hogy erősödött a szuburbiából a városba történő visszaköltözések intenzitása. Ez a folyamat a halandóság javulásával együttesen a népességcsökkenés megállításához vezetett 2007 után.

Budapest alapvetően ma is egyközpontú város, a külső városrészekben továbbra sem alakultak ki komplex rendeltetésű központok.

2. ábra A népességszám alakulása*

* Budapest jelenlegi területére vonatkoztatva. 1960-ig jelenlévő, 1970-től lakónépesség.

Budapest térszerkezete a városfejlődés jelenlegi szakaszában öt egységbe sorolható. A városmagon, a városmagot körülvevő átmeneti zónán, a peremkerületekből álló külső zónán és a budai hegyvidéki zónán kívül kiemelt jelentőségű a Duna menti zóna, mely észak–déli irányban metszi a másik négy zónát.

A Duna-parti területek átalakulása annak megfelelően változott, hogy az adott partszakasz melyik zónába esett. Így a belvárosi részen elsősorban az irodai, szállodai, vendéglátó funkciók erősödtek, többnyire meglévő épületek átalakításával, felújításával, az átmeneti zónába eső részeken pedig a kereskedelem, és az elmúlt években a lakásépítés került előtérbe. Az elővárosi zóna területének Duna-parti sávjai gyakran ma is kihasználatlanok, rekreációs, turisztikai fejlesztésük megoldandó feladat.

Budapest szerkezeti és funkcionális átalakulása a városszerkezeti kutatások szinte kiapadhatatlan forrása. Ezért ebben az elemzésben nem törekedhettünk a teljességre, mindössze a főváros fejlődésének fontosabb mérföldköveit és az egyes korszakok legjellemzőbb eseményeit, térszervező hatásait foglalhattuk össze. Az átalakulás nem fejeződött be, Budapest fejlődésének ma is befolyásolói és tanúi vagyunk.

Széchenyi láncíd

Készítette: Hidas Zsuzsanna

Források:

Perger Éva: Közigazgatási dilemmák (1999)

Beluszky Pál: A budapesti agglomeráció kialakulása (1999)

A főváros 120 éve (KSH, 1995)

Barta Györgyi – Beluszky Pál (1999): Társadalmi-gazdasági
átalakulás a budapesti agglomerációban, Regionális Kutatási
Alapítvány, Bp.

Kovács Katalin: A szuburbanizációs folyamatok a fővárosban és a
budapesti agglomerációban

Városfejlesztési koncepció

Berényi István: Budapest városszerkezetének átalakulási tendenciái
(Földrajzi Értesítő, XLIII. évf.)

Budapest főváros településszerkezeti terve

Balázs Péter: Budapest területének fejlődése 1945-től napjainkig
(2011)

A borítóképet készítette: Némethné Csehi Tünde

© Központi Statisztikai Hivatal, 2015
ISSN 2064-8510

Felelős kiadó:
Dr. Vukovich Gabriella elnök

Készült a Tájékoztatási főosztályon.

Főosztályvezető:
Freid Mónika

Felelős szerkesztő:
Vida Judit

Szerzők:
Bakos Norbert, Fábiánné Peszteritz Mónika, Fodor Alice,
Gerse József, Hidas Zsuzsanna, Kormos Zoltán,
Némethné Csehi Tünde, Pásztor László, Szilágyi Dániel

A kéziratot gondozta:
Polónyi Katalin

Technikai előkészítés:
Némethné Csehi Tünde

Tördelőszerkesztők:
Gyulai Katalin, Simonné Horváth Gabriella

Internet: <http://www.ksh.hu>

Borítóterv: Lounge Kft.

Nyomdai kivitelezés: Xerox Magyarország Kft. – 2015.065